

ERGENLERDE AKRAN İLİŞKİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYİNE ETKİSİ¹

Nihat KÖSE²

²Elazığ Kaya Karakaya Fen Lisesi

Özet

Bu araştırmanın amacı ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluğa etkisini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda akran ilişkilerinin mutluluğa etkisini inceleyen hipotetik model test edilmiştir. Araştırma 84'ü (%51.9) kız, 78'i (%48.1) erkek olmak üzere 162 ergen üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ) ve Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu (OMÖ-K) kullanılmıştır. Model, Yapısal Eşitlik Modellenmesi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda akran ilişkilerinin mutluluğu doğrudan, pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Bu sonuç ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluğu arttıran bir faktör olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Akran ilişkileri, mutluluk, ergen.

EFFECTS of PEER RELATIONS to HAPPINESS in ADOLESCENTS

Abstract

The aim of this study is to investigate the effects of peer relationships in adolescents to happiness. In line with this general purpose, hypothetical model which examining the effects of peer relations to happiness was tested. Research was conducted on 162 adolescents, 84 of whom (51.9%) were female and 78 (48.1%) of whom were male. Peer Relationship Scale (PRS) and Oxford Happiness Questionnaire Short Form (OHQ-S) were used as data collection tools. The model was tested by Structural Equation Modelling. In the result of analysis, it was seen that peer relations predict happiness in direct, positive and significant level. This result indicates that peer relations is a factor to increase happiness in adolescents.

Key words: peer relationship, happiness, adolescent

1. Giriş

Fiziksel, psikolojik ve sosyal anlamda birçok köklü değişimin yaşandığı ergenlik, akran etkisinin önemli ölçüde arttığı bir gelişim dönemidir. Bu dönemde çocuklukta büyük öneme sahip olan ailenin yerini büyük ölçüde akranlar almaya başlar. Kronolojik olarak “akademik eğitim alma ve bir mesleğe hazırlanma” sürecine denk gelen ergenlik, doğal olarak aynı yaştaki bireyleri ortak mekân olan okullarda buluşturmaktadır. Dünyanın her yerinde bireylerin eğitim hayatının neredeyse tamamı ergenliğe denk gelmektedir. Bu nedenle ergenler zamanlarının büyük bir kısmını okullarda ve akranlarıyla geçirmektedir. Bağımsız bir birey olma, akranlarını gözlemleme, rol model seçme, kimlik edinme yolunda önemli deneyimlerin hız kazandığı bu gelişim dönemi, bireyin ilerleyen yıllardaki tutum ve davranışlarına önemli ölçüde kaynaklık eder (Atkinson, Atkinson, Smith & Bem, 1993).

Ergenlik döneminde akranlar ergenin yaşamında en az aile kadar belki daha fazla önemli bir yer tutmaktadır. Akran grubu bir yönüyle ergenin sağlıklı ve tutarlı bir kişilik geliştirmesinde yardımcı rol üstlenirken diğer yandan istenmeyen olumsuz tutum ve davranışlar geliştirmesine de sebep olabilir. Ergenler sosyal ve duygusal destek, arkadaşlık, sırdaşlık gibi birçok nedenden dolayı akran gruplarına girmektedir. Ancak söz konusu gruplar bazen ergenin hayatında olumsuz hatta riskli etkilere de neden olabilmektedir. Okulu asma-bırakma, zararlı alışkanlıklar, yasal otoriteye ve ebeveyne başkaldırma gibi davranışlarda ergenin akran grubuyla olan ilişkisinin etkisi büyüktür. Ergen bazen salt bir gruba ait olabilmek amacıyla aykırı hatta sapkın davranış örnekleri gösterebilmektedir. Ergenin ait olduğu akran grubunca kabul edilen davranış örüntüsü ne yönde ise, ergende benzer davranışlar gösterme eğilimi o yönde artmaktadır. Ergenlerin riskli ve aykırı davranışlar gösteren akranlarla zaman geçirmeleri, hayatlarının

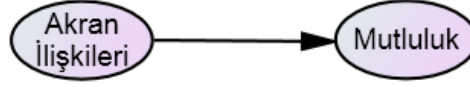
ilerleyen yıllarında bunları içselleştirmelerine ve benzer davranışlar göstermelerine yol açmaktadır (Arnett, 1992; Berk, 1998; Goldstein, Davis-Kean & Eccles, 2005). Akran grupları bu etkisini genellikle duygusal ve sözel baskı yoluyla gerçekleştirir. Ergen bu tür akran grubuna girdikten sonra sapkın ve riskli davranışlar göstermede daha cesur olmaktadır. (Kıran-Esen, 2003). Ergenler tek bir akran grubuyla değil, nitelik ve sayı olarak farklı gruplarla iletişimde bulunabilirler. Ancak bunların bazıları ergeni diğerlerinden daha çok etkiler. Genellikle bunlar mahremiyet sınırlarının içinde kalan yakın arkadaş gruplarıdır. Ergen kendini tam olarak yansıtan böyle gruba girdiğini düşündüğünde ya da özdeşleştiğinde akranların etkisine daha açık hale gelmektedir (Jaccard, Blanton & Dodge, 2005).

Literatürde ergenler ve onların davranışları hakkında yapılmış bilimsel çalışmalar çoğunlukla ergenlikteki olumsuz sosyal davranışlara yoğunlaşmaktadır. Bu durum psikoloji alanında ergenlik hakkındaki yaygın eğilimin sonucudur. Söz konusu eğilime göre ergenlik, gelişim dönemleri içinde stresli, zor ve çatışmalarla dolu bir dönemdir ve bu dönem genellikle sorunsuz atlatılmaz. Kimlik karmaşası, aile ve yakın çevreyle sorun yaşama, tutarsız ve tuhaf davranışlar gösterme, kaygılı, öfkeli, depresif veya isyankâr davranışlar en çok bu dönemin tipik özellikleridir. Kısaca problemsiz ergenlik yoktur, az problemlı ergenlik vardır. Bu nedenle psikoloji literatüründe ergenlik üzerinde yapılan çalışmalarda odak nokta, ergenliğin sorunlu yönü olmakta, ergenlikteki olumlu sosyal davranışlar ve bu davranışları ortaya çıkaran etmenler nispeten göz ardı edilmektedir (Carlo & Randall, 2001). Hâlbuki bir geçiş dönemi olan ergenliği son derece mutlu, üretken ve anlamlı olarak geçirdiğini düşünen ergenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Ayrıca son yıllarda pek çok araştırmacı ve kuramcı ergenliğin tümüyle fırtınalı, stresli ve zor bir dönem olarak tanımlanmasının doğru olmadığı görüşünde birleşmiştir. Ancak yine de biyolojik ve psikolojik anlamda yaşanan köklü değişimler yüzünden ergenliğin hassas bir dönem olduğu görüşü genel olarak kabul görmektedir.

Ergenler söz konusu dönemde sağlıklı, tutarlı ve bağımsız bir birey olma yolunda farklı sosyal çevrelerden beslenirler. Ergenin sosyal ve psikolojik gelişimine kaynaklık eden bu çevre, büyük ölçüde akranlardır. Akran grubunun niteliği ve ergenin söz konusu gruba geliştirdiği ilişkinin kalitesi, onun olumlu bir kişilik geliştirmesini doğrudan etkilemektedir. Araştırmalar akranlarıyla güçlü ve doyumsuz ilişkiler geliştirebilen ergenlerde öz-saygı düzeyi, modelleme becerisi ve olumlu sosyal davranışların arttığı saptanmıştır (Azmitia & Perlmutter, 1989, Eisenberg ve Fabes 1998). Benzer şekilde bu ergenlerin daha az duygu-durum ve davranış sorunları yaşadıkları vurgulanmaktadır (Coie & Dodge 1998; Diekstra & Garreski 1996). Ayrıca Kumru ve diğerleri (2004) akran bağlılığı yüksek olan ergenlerde özgeci ve olumlu sosyal davranışların daha yüksek düzeyde gözlemlendiğini belirtmektedir.

Akran grubunun çocuğun tutum ve davranışları üzerindeki etkisi, çocuk büyüdükçe artar ve ergenlikte zirveye ulaşır (Delikara, 2002). Ergenlik döneminde arkadaş grupları, aileye göre ergenin kendini güçlü ve zayıf yönleriyle daha objektif olarak tanıyabileceği, yetenek ve sınırlarıyla daha gerçekçi bir biçimde yüzleşebileceği bir ortamdır. Bu nedenle sosyalleşme ve özerkleşme süreci olan ergenlikte akranlar oldukça önemli aktörlerdir. Öyle ki ergenin risk alma davranışlarının sıklığı ve riskli davranışlara yönelmesinde akran etkisi en az ergenin demografik ve kişilik özellikleri kadar önemlidir (Mounts, 2001, 2002; Tilton-Weaver & Galambos, 2003). Bu dönemde birey için aileden çok akranların ve dış dünyanın önemi artmakta, hatta yaşamsal değere ulaşmaktadır. Yine sosyal bir ilişkiyi başlatma ve olumlu davranışlarla besleyerek sürdürme ve akranlardan gelen olumsuz etkileri sınırlayabilme becerileri ergenin ruhsal gelişimi üzerinde oldukça etkilidir.

Sosyal bir varlık olarak insan yaşamının her döneminde arkadaşlık ilişkisine ihtiyaç duyar. Olumlu ve olumsuz yaşantılarını paylaşma, fikir alma, yalnızlıktan kurtulma, kriz anlarında doğru bakış açısını yakalayabilme gibi durumlar için arkadaşlık önemli görülmektedir. Ergenlik döneminde de arkadaşlık söz konusu yaşantılar için yadsınamaz öneme sahiptir. Belki de bireyin yaşantısı boyunca arkadaş ilişkilerinin önemi hiçbir zaman ergenlikteki kadar değerli olmaz. Yakın çevresinde kendisi gibi düşünen, benzer bir yaşamı deneyimleyen, aynı nitelikteki sorun ve sorumluluklarla baş etmek zorunda olan insanların varlığı ergen için önemli bir durumdur. Kendisini yargılamadan dinleyen, teselli eden, zor zamanlarında yanında olan kişiler, ergen için yaşamın zorluklarıyla başa çıkmada büyük önem taşımaktadır. Kriz ve karmaşa durumunda arkadaşlık, ergen için duygusal destek sağlayarak krizin atlatılmasını sağlamaktadır (Meriç, 1999). Ayrıca olumlu akran ilişkisi ergeni sosyal hayata hazırlar. Toplum hayatının dinamiklerini öğrenmede ve uygun davranış örüntüleri geliştirmede akranlar yol gösterici olmaktadır.

Şekil 1: Önerilen Hipotetik Model

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluğa etkisini inceleyen bu araştırma betimsel model olarak desenlenmiştir. Bu kapsamda yapısal model test edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırma Elazığ ili 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Kaya Karakaya Fen Lisesinde öğrenim gören 162 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan ergenlerin 84'ü (%51.9) kız, 78'i (%48.1) erkektir. Ergenlerin yaş ortalaması 16.22'dir. Sınıf düzeyi açısından, katılımcıların 24'ü (%14.8) 9. sınıf, 61'i (%37.7) 10. sınıf ve 60'ı (%37) 11. sınıf ve 17'si (%10.5) 12. sınıfta öğrenim görmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, Akran İlişkileri Ölçeği ve Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu ile elde edilmiştir.

2.3.1. Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ)

Atik, Çoban, Çok, Doğan ve Karaman'nın (2014) Türkçeye uyarladığı AİÖ'nün yapı geçerliği Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, DFA ile test edilen 22 maddelik ve beş boyutlu ölçme aracının yeterli uyum iyiliği indekslerine sahip olduğu görülmektedir ($\chi^2/sd= 669.12/199$, $p= .00$, RMSEA= .063, CFI= .97, GFI= .88, NNFI= .96). Ölçeğin iç tutarlık katsayıları boyutlar bazında .66 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin tümüne ilişkin iç tutarlık katsayısı ise $\alpha = .85$ 'tir. Ölçekten alınan yüksek puanlar olumlu akran ilişkilerinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.

2.3.2. Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu (OMÖ-K)

Hills ve Argyle (2002) tarafından geliştirilen OMÖ-K'nin Türkçe uyarlaması Doğan ve Akıncı-Çötök (2011) tarafından yapılmıştır. OMÖ-K 7 maddeden oluşmakta ve 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan yüksek puanlar mutluluk düzeyi puanlarının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçek tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .74 ve test tekrar test güvenirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur.

3. Bulgular

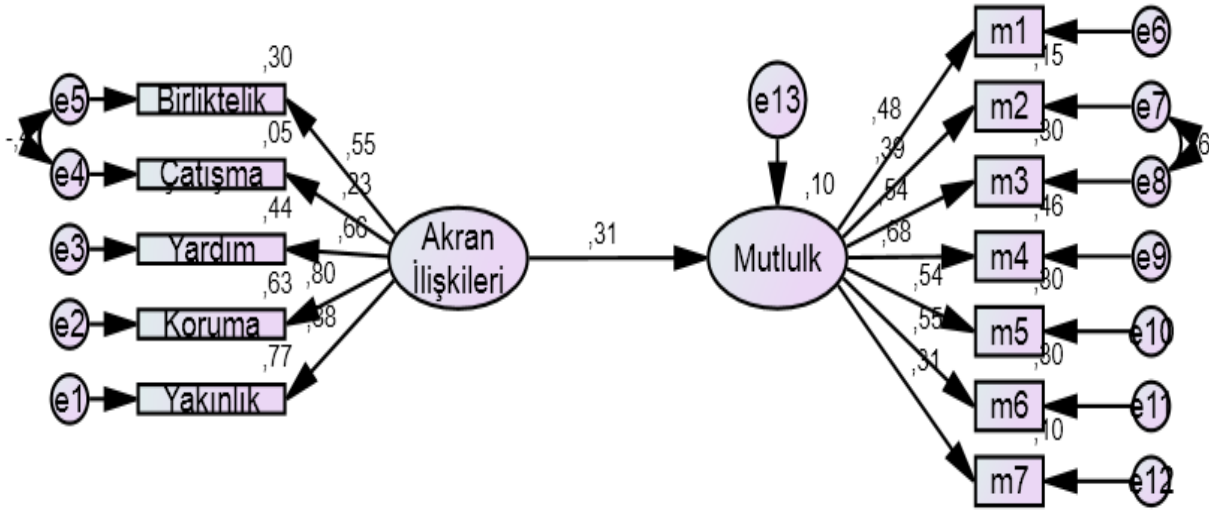
3.1. Korelasyon Analizi

Akran ilişkileri toplam puanı ile mutluluk arasındaki korelasyon katsayısı .24 olarak saptanmıştır. Bu bulgu akran ilişkilerinin mutluluk ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

3.2. Yapısal Modele İlişkin Sonuçlar

Ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluğa etkisini inceleyen hipotetik modele ilişkin sonuçlar modelin iyi uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir ($\chi^2/sd=1.643$, RMSEA= .063; GFI= .93, CFI= .93, IFI= .91).

dershanede sınava hazırlanan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evrende yer alan elemanların sayısının belirlenemediği durumlarda uygun örnekleme tercih edilen yöntemlerden birisidir (Monette, Sullivan ve DeJong, 2005).

Şekil 2. Hipotetik Modele İlişkin Sonuçlar

Akran ilişkileri ile mutluluk arasındaki standardize edilmiş yol katsayısı .31 olarak saptanmıştır. Akran ilişkileri mutluluğun .10'unu açıklamaktadır. Bu bulgu ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluğu arttıran bir faktör olduğunu göstermektedir.

4.Sonuç ve Öneriler

Ergenlerde akran ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisinin incelendiği bu araştırmada, akran ilişkilerinin mutluluğu arttıran bir faktör olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle olumlu akran ilişkileri, ergenlerde mutluluk düzeyini arttırmaktadır. Araştırmanın bu sonucu bazı araştırma sonuçlarına benzerlik göstermektedir (Connell & Wellborn, 1991; Nangle & Erdley, 2001; Oberle, Schonert-Reichl & Thomson, 2010; Wentzel, 1994).

Ergenler için arkadaşlık ilişkilerinin önemi onların arkadaşlığa yükledikleri anlamdan kaynaklanmaktadır. Ergen için akran, kendisini içtenlikle dinleyen, anlayan ve yardımcı olan biridir. Sosyal normlar ve otoriteyi sorgulayan, ergenler, benzer durumu yaşayan akranlarıyla doğal bir yakınlık geliştirirler. Diğer bir ifadeyle toplumun dinamikleri onu sorgulayan ergenleri birbirine yaklaştırır. Ergenler evde ebeveynlerin, okulda öğretmenler ve okul yönetiminin, dışarıda ise sosyal hayata yön veren kurum ve kişilerin otoritelerine karşı, akranlarıyla birleşik bir cephe görüntüsü verirler. Yetişkinlerin kendilerini anlamadığına, beklenti ve davranışlarının tutarsız ve adaletsiz olduğuna birbirlerini ikna ederler. Şayet bir gün yetişkin olurlarsa asla onlar gibi davranmayacaklarına inanırlar. Ergenin bunları hissettiği zamanlardaki ebeveyn tepkisi ise çocuklarının hayatı gerçekçi biçimde algılayamadıkları, bunun için henüz çok genç ve tecrübesiz oldukları yönündedir. Ergenlerle hayatın dışarıdan görüldüğü kadar kolay olmadığına dair uzun uzun konuşmalar yapılır ve bir gün yetişkin olduklarında kendilerine hak verecekleri belirtilir. Ergenler zaten bol miktarda beraber geçirdikleri zamanlarda neredeyse tıpatıp davranışlar gördükleri ebeveynlerini konuşurlar ve tüm yetişkinlerin aynı olduklarına dair olan görüşleri pekişir. Bu durum ebeveynlerinden uzaklaşmaya ve birbirleri ile daha fazla vakit geçirmesine neden olmaktadır. Çocukluk dönemindeki “Babacığım, Anneciğim” ifadelerinin yerini “bizim peder, bizimki, seninki” gibi ifadeler alır. Ama birbirlerine “kardeşim, kanka, can yoldaşım” diye hitaplar edilir. Bu durum ergenin akranlarına atfettiği değerin dışarı yansımadır. Aile için sosyal sınırlar katı biçimde daraltılırken; arkadaşlar için cömertçe genişletilir. Ergen için arkadaş, onu anlayabilecek yegâne kişidir. İhtiyaç duyduğu zamanlarda sebebini sormadan yanında olur, ona ahlak dersi ve nasihat vermez. Yardımını salt ergen istediği için ve sonuçlarını düşünmeden ortaya koyar. Özellikle zor zamanlarında (kavga, yasal otoriteyle başı derde girdiğinde) onu içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için kendini tehlikeye bile atar. Bu yönlü bir ilişki

ergenleri birbirlerine daha fazla yaklaştırmaktadır. Kendisi için zamanını, sağlığını hatta hayatını riske atan bir arkadaş ya da arkadaş grubuna sahip olmak ergene eşsiz bir özgüven ve değerlilik duygusu yaşatır.

Ergenlikte fiziksel büyüme ve gelişmeye bağlı olarak beğenme, beğenilme ve kabul görme arzusu artmaktadır. Bu durum benlik saygısının bir koşuludur (Kalkan & Kaygusuz, 2013). Ebeveynlerin gözünde “ağız süt kokan” kişi olarak görülen ergen, (özellikle erkekler) akranları arasında bir yetişkin kadar güçlü, donanımlı, hayatını ve başkalarının hayatını yönetebilecek bir kişi olarak görülebilir. Bu durum ergeni psikolojik açıdan tatmin etmektedir. Ergen arkadaş ortamında kendini daha güçlü, mutlu, yetkin görür.

Akran grupları ergene ait olma duygusu yaşatarak onun sosyalleşmesine olumlu katkılar sağlamaktadır. Dış dünya, olaylar ve toplum hakkında benzer fikirlere sahip olan bir akran grubu içinde ergen, düşüncelerini rahatça ifade etmekte, daha nitelikli fikirler ve davranışlarla tanışmakta ve onları deneme fırsatı bulmaktadır. Ebeveyn veya diğer yetişkin gruplarında bulamadığı onay ve desteği, akran grupları içerisinde rahatlıkla bulmaktadır. Ayrıca akran ilişkileri aracılığıyla ergen yetişkinliğe geçiş için ihtiyaç duyduğu sosyal rollere hazırlanmakta ve arkadaşları bu anlamda ona rehberlik etmektedir (Yörükoğlu, 1996). Bu nedenle ergenin akran ilişkileri onu mutlu etmektedir. Ergenlik, yalnızlık kavramının da yoğun ve dikkat çekici biçimde görüldüğü ilk dönemdir ve ergenler çoğunlukla yalnızlığı acı verici bulurlar. Akran grupları, ergen için yalnızlığı yenmesi ve daha doyumsuz bir sosyal hayat yaşaması için fırsatlar sunmaktadır. Birincil bağlılık öznesi olan ebeveynlere konulan sosyal sınırlar ergeni ruhsal açıdan zor bir durum olan yalnızlığa götürür. Bu durumda sağlıklı ve doyumsuz bir akran ilişkisi ergeni yalnızlıktan kurtarmaya ve olumlu bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur (Brennan, 1982).

Ergenlik dönemindeki arkadaşlık grupları bazen ergen tarafından bilinçli olarak oluşturulurken; bazen de kendiliğinden olmaktadır. İster bilinçli isterse kendiliğinden olsun tüm akran grupları ergenin kişiliği ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Onlarla vakit geçirmek, konuşmak, eğlenmek, bir konu üzerinde tartışmak, birlikte çalışmak ergenin düşünce, tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Bu durum bazen ergenin kendi başına üstesinden gelemediği durumlar ve yaşantılar için farklı bir bakış açısı geliştirmesine olanak sağlayabilir. Bir arkadaş grubu içerisinde olan bir ergenin, özgün düşünebilme, problem çözebilmeye, girişimcilik gibi olumlu kişilik özellikleri pekişir. Bu sayede ergen yersiz kaygı, gerilim ve sıkıntılardan kurtulur. Akran grupları bu yönüyle ergendeki kaygı ve gerilimi azaltarak onun ruh sağlığına yardımcı olur (Köknel, 1991).

Araştırmada elde edilen sonuçlar dikkate alındığında,

- Ebeveynlerin ergenlik ve onun özellikleri hakkında bilimsel bir bakış açısına sahip olması gerekir.
- Ebeveynlerin ergenlerde olumlu akran ilişkilerinin önemli ve değerli olduğuna ilişkin algılara sahip olması gerekmektedir.
- Ergenlik döneminde ergenler arkadaşlarıyla daha fazla vakit geçirmekte ve arkadaşlık ilişkilerini ebeveynleri ile ilişkisinden daha öncelikli görmektedir. Bu durumda ebeveynler paniğe kapılmamalıdır. Nitekim bu durum ergenlik döneminin bir gelişim özelliğidir.
- Ebeveynler ergenlerin akran gruplarının seçiminde ve onlarla ilişkilerinde aktif rol alabilmeli ve ergeni desteklemelidir.
- Okulda öğretmen ve yöneticiler ergenlerin arkadaşlarıyla olan ilişkilerini önemsemelidir. Olumlu akran ilişkilerini teşvik edici, olumsuz akran ilişkilerini onarıcı bir tutum içerisinde olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arnett, J. (1992). Socialization and adolescent reckless behavior: A reply to Jessor. *Developmental Review*, 12, 391-409.
- Atik, Z. E., Çoban, A. E., Çok, F., Doğan, T., & Karaman, N. G. (2014). Akran ilişkileri ölçeğinin Türkçe' ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 433-446.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. U., & Bem, D. J. (1993). *Introduction to psychology*. Fort Worth, TX.
- Azmitia, M., Perlmutter, M. (1989). Social influences on children's cognition: State of the art and future directions. In Reese, H. W. (ed), *Advances in child development and behavior*. New York: Academic Press.
- Berk, E. B. (1998). *Development through the lifespan*. Boston: Allyn and Bacon.

- Brennan, T.(1982) Loneliness at adolescence. In Peplau, L. A., & Perlmann, D.(Eds), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research anda therapy*. Wiley, New York
- Carlo, G., & Randall, B. A. (2001). *Are all prosocial behaviors equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior*. New Yorks: Nova Science.
- Coie, J., & Dodge, K. (1998). *Aggression and antisocial behaviour. Handbook of child*. New York: Wiley.
- Connell, J. P., & Wellborn, J. G. (1991). *Competence, autonomy, and relatedness: A motivational analysis of self-system processes*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Delikara, İ. E. (2000). *Ergenlerin akran ilişkileri ve suç kabul edilen davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Diekstra, R., & Garreski, N. (1996). Perceived social support from family, school, and peers: Relationship with emotional and behavioral problems among adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 1657-1664.
- Doğan, T., & Çötök, N. A. (2011). Oxford mutluluk ölçeği kısa formunun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 36(4), 165-170.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). *Prosocial development. Handbook of child psychology*. New York: Wileys.
- Goldstein, S. E., Davis-Kean, P. E., & Eccles, J. S. (2005). Parents, peers, and problem behavior: a longitudinal investigation of the impact of relationship perceptions and characteristics on the development of adolescent problem behavior. *Developmental Psychology*, 41, 401-413.
- Jaccard, J., Blanton, H., & Dodge, T. (2005). Peer infl uences on risk behavior: An analysis of the effects of a close friend. *Developmental Psychology*, 41, 135-147.
- Kalkan, M., & Kaygusuz, C. (2013). *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köknel, Ö. (1991). *Gençlik çağında kız-erkek arkadaşlığı. Aile yazıları 3*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kumru, A., Carlo, G., & Edwards, C. P. (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 54, 109-125.
- Meriç, B. (1999). *Grup içinde popüler olan gençlerin bazı kişilik özellikleri üzerine bir inceleme*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mounts, N. S. (2001). Young adolescents' perceptions of parental management of peer relationships. *Journal of Early Adolescence*, 21, 92-122.
- Mounts, N. S. (2002). Parental management of adolescent peer relationships in context: the role of parenting style. *Journal of Family Psychology*, 16, 58-69.
- Nangle, D. W., & Erdley, C. A. (2001). Editors' notes. In D. W. Nangle & C. A. Erdley (Series Eds.) & W. Damon (Volume Ed.), *New directions for child and adolescent development. The role of friendship in psychological adjustment* (Vol. 91, pp. 1-4). San Francisco: Jossey-Bass.
- Oberle, E., Schonert-Reichl, K. A., & Thomson, K. C. (2010). Understanding the link between social and emotional well-being and peer relations in early adolescence: Gender-specific predictors of peer acceptance. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(11), 1330-1342.
- Tilton-Weaver, L. C. & Galambos, N. L. (2003). Adolescents' characteristics and parents' beliefs as predictors of parents' peer management behaviors. *Journal of Research on Adolescence*, 13, 269-300.
- Wentzel, K. R. (1994). Relations of social goal pursuit to social acceptance, classroom behavior, and social support. *Journal of Educational Psychology*, 86, 173-186.
- Yörükoğlu, A. (1996). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.Darity, W. ve Goldsmith, A. H. (1993). Unemployment, social psychology, and unemployment hysteresis. *Journal of Post Keynesian Economics*, 16(1), 55-71.